

Навчання майбутніх учителів аудіювання англійського мовлення з національними та регіональними типами вимови

Курс України на інтеграцію в європейський освітній простір відкриває для випускників мовних вищих навчальних закладів (ВНЗ), педагогічних зокрема, все більше можливостей для іншомовного спілкування. Засобом такого спілкування у переважній більшості випадків виступає англійська мова. У системному плані сучасна англійська мова як поліетнічна і національно негомогенна є макросистемою, складовими якої виступають національні варіанти – мікросистеми. Кожний з них, поділяючи переважну більшість спільних для всіх варіантів рис, відзначається набором релевантних особливостей. Найяскравіше міжваріантні відмінності реалізуються на фонетичному рівні. Відтак, партнери по спілкуванню є носіями тих чи інших типів вимови англійської мови, національних і регіональних зокрема.

З методичної точки зору постає проблема навчання майбутніх учителів аудіювання англійського мовлення з різними вимовними типами. Остання знайшла своє відображення у вимогах чинної програми з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання) до мовних характеристик аудитивних матеріалів, на основі яких має відбуватися процес формування у студентів I-V курсів іншомовної мовленнєвої компетенції в аудіюванні: I-II роки навчання – нормативне мовлення¹, яким вважається південноанглійська вимовна норма / Received Pronunciation, III-V – мовлення з різними типами вимови². Вирішення порушеної проблеми забезпечується розробкою ефективної методики навчання аудіювання англійського мовлення з різними вимовними типами.

У межах цієї статті ставимо за мету представити теоретично обґрунтовану систему вправ для навчання майбутніх учителів – студентів III

¹ Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання): Проект / Колектив авторів: С.Ю.Ніколаєва, М.І.Соловей (керівники). – Вінниця: Нова книга, 2001. – С. 48, 66.

² Там само. – С. 82, 96, 104.

курсу мовного ВНЗ – аудіювання англійського мовлення з національними і регіональними типами вимови.

Підґрунтям для побудови раціональної системи вправ стали такі основні компоненти змісту навчання аудіювання: 1) *позамовний компонент* (сфери, ситуації, теми та проблеми комунікації); 2) *лінгвістичний компонент* (мовний і мовленнєвий матеріал); 3) *психологічний компонент* (навички й уміння аудіювання). Спираючись на зазначені компоненти змісту навчання та враховуючи психолінгвістичні особливості аудіювання англійського мовлення з різними вимовними типами, а також беручи до уваги дослідження, присвячені проблемі формування у студентів мовного ВНЗ мовленнєвої компетенції в аудіюванні¹, у навчанні аудіювання англійського мовлення з національними та регіональними типами вимови ми виокремили три етапи: *вступний, підготовчий та основний*.

Мета *вступного етапу* полягає в актуалізації, поглибленні й узагальненні знань студентів про основні лінгвістичні особливості певного типу вимови. *Підготовчий етап* передбачає формування й удосконалення фонетичних навичок аудіювання англійського мовлення з відповідним вимовним типом. У свою чергу, *основний етап* спрямований на розвиток умінь аудіювання англійського мовлення з відповідним вимовним типом.

Виходячи з цілей зазначених етапів, ми визначили групи вправ, що відповідають кожному з них. *Вступному етапу* відповідає група вправ,

¹ Агапова Д.В. Формирование перцептивной компетенции аудирования как компонента межличностного общения у студентов I-II курсов языкового факультета (на примере английского языка): Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – СПб., 2004. – 209 с.; Бочкарьова О.Ю. Методика навчання майбутніх учителів англійської мови професійно спрямованого аудіювання: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – К., 2007. – 278 с.; Бржозовская К.М. Методика обучения аудированию полемических текстов студентов старших курсов языкового педагогического вуза: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – М., 2003. – 133 с.; Кириллина Н.Ю. Обучение аудированию публицистических текстов на основе аудиовизуальных источников информации (языковой вуз, французский язык): Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – М., 2006. – 227 с.; Сіваченко О.О. Система вправ для навчання студентів мовних спеціальностей аудіювання автентичних англомовних драматичних творів // Вісник КНЛУ. Серія: Педагогіка та психологія. – 2005. – №8. – С. 48-57 та ін.

спрямованих на актуалізацію, поглиблення й узагальнення знань студентів про основні лінгвістичні особливості певного типу вимови. *Підготовчому етапу* відповідає група вправ, спрямованих на формування й удосконалення фонетичних навичок аудіювання англійського мовлення з відповідним вимовним типом. *Основний етап* включає групу вправ, спрямованих на розвиток умінь аудіювання англійського мовлення з відповідним вимовним типом.

В узагальненому вигляді система вправ для навчання майбутніх учителів аудіювання англійського мовлення з національними та регіональними типами вимови представлена в табл. 1.

Таблиця 1

Система вправ для навчання майбутніх учителів аудіювання англійського мовлення з національними та регіональними типами вимови

Етап навчання	Групи вправ	Типи вправ	Види вправ
Вступний	для актуалізації, поглиблення й узагальнення знань студентів про основні лінгвістичні особливості певного вимовного типу	рецептивно-репродуктивні некомунікативні, умовно-комунікативні та комунікативні	прослуховування аудіотексту з метою виокремлення основних лінгвістичних особливостей виучуваного типу вимови; евристична бесіда; прослуховування пояснення викладача / аудіотексту або читання тексту з метою одержання інформації; розпізнавання основних лінгвістичних особливостей відповідного типу вимови; розпізнавання виучуваного типу вимови за його основними лінгвістичними особливостями.

Підготовчий	для формування й удосконалення фонетичних навичок аудіювання англійського мовлення з відповідним вимовним типом	рецептивні, рецептивно-репродуктивні некоммуникативні та умовно-коммуникативні	впізнання, диференціація та ідентифікація фонем, відсутніх у системі південноанглійської вимовної норми; впізнання та ідентифікація звукової форми слова, відмінної від південноанглійської вимовної норми, і співвіднесення з відповідним значенням; диференціація значень слів, що виступають омофонами у певному вимовному типі; впізнання та ідентифікація інтонаційного оформлення висловлювання рівня фрази, відмінного від південноанглійської вимовної норми, і співвіднесення його з відповідним значенням.
Основний	для розвитку умінь аудіювання англійського мовлення з відповідним вимовним типом	рецептивно-репродуктивні, рецептивно-продуктивні коммуникативні	прослуховування аудіотексту з метою одержання певної інформації

На основі описаної вище системи вправ ми розробили вісім комплексів вправ для навчання майбутніх учителів аудіювання восьми типів вимови англійської мови, а саме: регіональних вимовних типів британського варіанта – північноанглійського, уельського, шотландського та північноірландського; національного – західноамериканського, або загальноамериканської вимовної норми (General American) – та регіональних – східноамериканського та південноамериканського – типів вимови американського варіанта, а також національного типу вимови австралійського варіанта – загальноавстралійського (General Australian). При визначенні відповідних вимовних типів ми враховували 1) особливості соціальної варіативності

вимови в межах британського, американського, австралійського, канадського та новозеландського національних варіантів англійської мови, 2) професійні потреби майбутнього вчителя іноземних мов, 3) лінгвістичні особливості різних вимовних типів у межах п'яти національних варіантів, 4) зміст навчання фонетики англійської мови у мовному ВНЗ.

Наведемо приклади вправ, що увійшли до укладеного нами комплексу вправ для навчання аудіювання англійського мовлення з шотландським типом вимови.

Вступний етап

Група вправ для актуалізації, поглиблення й узагальнення знань студентів про основні лінгвістичні особливості шотландського типу

ВИМОВИ

Приклад 1.

Мета: актуалізація знань студентів про основні лінгвістичні особливості шотландського вимовного типу.

Task: You have just arrived at the Hotel Pennsylvania in New York City to participate in the annual New York State TESOL (Teaching English to Speakers of Other Languages) conference. You are waiting for the leader and incidentally overhear a conversation of two strangers. Listen to it and name the peculiarities of the woman's speech, different from Received Pronunciation (RP), which may have led her interlocutor to the conclusion she was speaking with the Scottish accent.

Приклад 2.

Мета: поглиблення знань студентів про основні лінгвістичні особливості шотландського вимовного типу.

Task: Listen to a part of a lecture on the Scottish English accent and put down the peculiarities of segmental and supra-segmental levels which make the accent different from RP.

Приклад 3.

Мета: набуття студентами знань про основні лінгвістичні особливості шотландського вимовного типу.

Task: You will hear representatives of RP and Scottish English reading the following groups of words in turns. Listen to them and in each group name the peculiarity of pronunciation, which differs Scottish English from RP.

- 1) bird, word, heard, turn, earth, church;
- 2) band, family, hat, at, ash, lamb, man;
- 3) which, when, where, why, white;
- 4) four, organize, bring, pretty, three;
- 5) bone, cold, holy, home, snow, stone, toe;
- 6) nail, naked, name, rain, eight.

Приклад 4.

Мета: набуття студентами знань про основні лінгвістичні особливості шотландського типу вимови.

Task: You will hear representatives of RP and Scottish English reading the following utterances in turns. Both speakers express the same meaning. Listen, mark stresses and tunes, and in each utterance define the prosodic peculiarity which differs Scottish English from RP.

RP	Scottish English
1) My younger sister is 16.	My younger sister is 16.
2) Can everybody see well?	Can everybody see well?
3) May I leave earlier today?	May I leave earlier today?
4) What was your favourite subject at school?	What was your favourite subject at school?
5) Loch is the Scottish word for lake.	Loch is the Scottish word for lake.

Приклад 5.

Мета: узагальнення знань студентів про основні лінгвістичні особливості шотландського типу вимови.

Task: You will hear a part of an announcement about visiting Edinburgh. The announcer's speech is a vivid example of the Scottish English accent. Listen to it and put down the words which reflect the following characteristics of the accent:

- 1) its rhoticity;

- 2) existence of consonants /w/, /x/;
- 3) monophthongisation of the diphthong /əʊ/;
- 4) absence of the vowel /ɜː/;
- 5) trilled /r/;
- 6) pronunciation of the vowel /æ/ before consonants, except /k/, /g/, /ŋ/, as /a/.

One word for each characteristic will be enough.

Приклад 6.

Мета: перевірка рівня засвоєння студентами знань про основні лінгвістичні особливості шотландського типу вимови.

Task: You are on the exchange programme abroad. You are doing the course in phonetics by an outstanding Prof. John Wells at the University College London. At the moment you are learning to differentiate between the British English accents. Your homework for the next class is to listen to three native speakers of British English reading the fairy tale “The North Wind and the Sun”. On the basis of the accent you are to identify the representative of Scottish English (Speaker 1, 2, or 3), and to give some arguments to sustain your point of view. Do your best!

Підготовчий етап

Група вправ для формування й удосконалення фонетичних навичок аудіювання англійського мовлення з шотландським типом вимови

Приклад 1.

Мета: формування навичок упізнавання фонем, відсутніх у системі південноанглійської вимовної норми.

Task: Listen to a couple arguing on the way to the airport and count the words with the phoneme /w/.

Приклад 2.

Мета: формування навичок диференціації фонем, відсутніх у системі південноанглійської вимовної норми.

Task: Listen to the pairs of words read by a representative of Scottish English and in each pair decide whether the initial phoneme is the same or different. Write **S** for same, and **D** for different.

1)	4)	7)
2)	5)	8)
3)	6)	9)

Приклад 3.

Мета: формування навичок ідентифікації фонем, відсутніх у системі південноанглійської вимовної норми.

Task: You will hear a representative of the Scottish English accent reading a list of words. Listen and for each word decide whether it is pronounced with the phoneme /m/ or /w/. Put the number of the word in the corresponding column.

/m/

/w/

Tapescript: 1) which, 2) with, 3) wear, 4) where, 5) whine, 6) witch, 7) wine, 8) what, 9) west, 10) why, 11) while, 12) wheel, 13) weather, 14) whether, 15) when, 16) wet, 17) wheat, 18) whale, 19) will, 20) well, 21) want, 22) whim.

Приклад 4.

Мета: формування навичок упізнавання звукової форми слова, відмінної від південноанглійської вимовної норми.

Task: Listen to a woman speaking on the problem of national stereotypes. Count the words, in which the vowel /æ/ before consonants, except /k/, /g/, /ŋ/, is pronounced as /a/.

Приклад 5.

Мета: удосконалення навичок упізнавання звукової форми слова, відмінної від південноанглійської вимовної норми.

Task: You will hear the following list of words read by representatives of Scottish English and RP. Listen to the words following their printed variants and circle those pronounced with the Scottish English accent: hand, bone, which, ash, holy,

naked, where, rain, pool, beard, poor, firm, day, late, heard, what, loch, technical, word, absolutely

Приклад 6.

Мета: формування навичок ідентифікації звукової форми слова, відмінної від південноанглійської вимовної норми.

Task: You will hear a representative of Scottish English reading the following 18 words. Listen and using figures 1-18, mark the words in the order you hear them. The first one is done for you. You will hear the recording twice.

man ____, oak ____, word ____, lamb ____, snow 1, bird ____, heard ____, hand ____, earth ____, name ____, white ____, bone ____, nail ____, caught ____, ran ____, what ____, three ____, holy ____

Приклад 7.

Мета: удосконалення навичок ідентифікації звукової форми слова, відмінної від південноанглійської вимовної норми.

Task: Listen to a representative of Scottish English reading a list of 20 words and put them down. You will hear the recording twice.

Приклад 8.

Мета: формування навичок диференціації значень слів, що виступають омофонами в шотландському вимовному типі.

Task: You will hear a representative of Scottish English reading eight different utterances. Listen to the utterances and for each of them underline the word from the pairs given below which fits best according to what you hear.

1) full – fool;	5) heard – hard;
2) cot – caught;	6) phoned – fond;
3) goat – got;	7) ran – run;
4) beard – bird;	8) road – rod.

Приклад 9.

Мета: формування навичок упізнавання інтонаційного оформлення висловлювання рівня фрази, відмінного від південноанглійської вимовної норми.

The first essence of the Enlightenment was

	18
--	----

 to accept the inherited tradition on the authority.

The men and the women of the Enlightenment regarded reality as needing to be tested against the criteria of

	19
--	----

, of critical evaluation.

Inherited position, inherited authority, even that of

	20
--	----

 was now open for debate.

The age of Enlightenment was a tremendous release from the slavery of

	21
--	----

The second major characteristic of the Enlightenment was liberal

	22
--	----

 of other people's ideas.

It meant that humans could talk in "deviant" ways about

	23
--	----

 without invading punishment from the authority, church, or state.

Приклад 2.

Мета: розвиток умінь аудіювання з розумінням основного змісту аудіотексту.

Task: You are staying at your Scottish friend's place. You're getting around the town by his car. It's very hot outside and you stopped to buy some soft drink. Your friend went to the shop and you decided to stay in the car. At the moment there's an amusing news bulletin on the radio. Listen to it and when your friend comes back, share it with him.

Приклад 3.

Мета: розвиток умінь критичного переосмислення змісту аудіотексту.

Task: You switch on TV and come across an interview with Ewan McGregor, a famous Scottish actor. On the basis of it, describe him as a personality and give some arguments to sustain your point of view.

Приклад 4.

Мета: розвиток умінь визначення точки зору та ставлення учасників полілогічного спілкування.

Task: You are a third year University student of English. Within the course of English as your First Foreign Language you're covering the topic "Character and Personality: National Stereotypes". For the next class you are to find out what residents of the UK think about their country and its people. Browsing the Internet you incidentally come across a talk show the subject of which is the identity of Britain and the British. Listen to it, and characterise each speaker's attitude to his / her country and its people in two-three sentences.

Приклад 5.

Мета: розвиток умінь аудіювання з розумінням деталей у змісті аудіотексту.

Task: Do you know any artificial languages? What are they? What's the purpose of their invention? Have you ever heard about Esperanto? What facts about it do you know? Listen to an interview with Prof. Desmond Nesbit of the University of Edinburgh on the problem of Esperanto as a world language and be ready to discuss the following points.

1. The invention of Esperanto.
2. Its purpose.
3. Its major characteristics.
4. The usage of Esperanto at present.
5. The future of this artificial language.

Отже, в межах цієї статті ми представили систему вправ для навчання майбутніх учителів аудіювання англійського мовлення з національними та регіональними типами вимови. Перспективу подальших наукових досліджень ми вбачаємо в укладанні моделі організації відповідного навчання та експериментальній перевірці ефективності запропонованої методики.

Мацунєва О.А. (Чернігів)